

עב **באר הגולה**

הלכות תפלין סימן מב מג

(כג) *מלתא היא (נ"י סוף פ' נגמר הדין): *אזמנה ולא צר בה, או (ט) (כד) *צר בה (כה) ולא אזמנה, ט שם ברכות וסם בטהורין

(כו) *שרי למצר בה *זווי:

מג דין איך להתנהג בתפלין בהפנסו לבית הכסא, וכו' ט' סעיפים:

א *אסור לנגס לבית הכסא קבוע (א) להשתין (ב) בתפלין (ב) שבראשו, גזרה שמוא יעשה בהם צרכיו. א ברכות כג ב סם יבאם אוחזן (ג) (ג) בידו, מתר להשתין בהם בבית הכסא קבוע: הגה והנינו וזקא קשמשתין מלשב

באר היטב

גרהנפה, אפלו עשאן לכך לא מתקרי ומתר להשתמש בהן חל אפלו בלא תנאי ע"ש: (ט) **צר בה**. פרוש לפי שעה ולא אומנה להיות שם לעולם: (ב) **שבראשו**. ה"ה כדבריו נמי אסור מה"ט, והא דנקט בראשו בא למעט אם אוחזן בידו, ר"י מ"א ועין נ"צ. ובתשובת בית יעקב סימן קע פתב דוקא בראשו מפני שהם בגלוי אבל בשל"י שהם מקסיים שרי, ולא גרע מאוחזן בבגדו ובידו ע"ש. והמתבר יד' אהרן חולק עליו והעלה להלכה בין בשל"י או של"ראש אסור לקנס לביה, והקסיים עם המ"א ונ"צ וכ"כ בספר בניחאי. ועין חוס' דמנחות דף לה ע"ב בד"ה אלו תפלין שבראש וכו' שהקרי דאדולגניש מפסק אם צריך לחלוץ תפלין של יד קשמנס לביה ע"ש ויעין בספר אליה רבה פלפול ארך מזה: (ג) **בידו**. ר"ל בבגדו ובידו כנגד לבו כמ"ש בעסקי ה, ט"ז:

באר הגולה

ונקרת הפאור במסכת סנה וזה לשונו: והוא הדין לרצועות של תפלין אם בא לשנותן אחר העבוד קדם שהתברר להקציצה הקשות בידו, שאינן נאסרות בהזמנה אף על"פי שעבדן לשמן. ער פאן לשונו, ועין שם יותר. אלמא דהמאור סביא לה דאין עליה שם הזמנה למצוה פליזמן שלא קשרה בהקציצה. והכי נמי לירידו דסביא לן דהויא הזמנה לגוף הקציצה. כל זמן שלא קשרה בהקציצה אין שם הזמנה עליה. ומכל מקום שלא במקום העזר יותר טוב להחמיר בזה לצאת כל החששות, כי לכאורה מהנמוקיי"וסף שמתקרי בעור המעבד להכמים לא משמע כסבא זו, ובמקום הדחק יש להקל בכל גוני, כי ה"ה יחידא הוא שמתקרי בהזמנה לרצועה³⁷: * **מלתא היא**. עין במגן אברהם שמעדר לפסק בהקמ"ש שחולק על זה. ולפי דברי הגר"א בבאורו שמתקרי היטב שיטת ה"ה והנמוקיי"וסף בעלי סבא זו, וגם הביא שהריטב"א גס"פ סביא לה דהזמנה לגוף הקציצה מלתא היא. קשה מאד להקל נגד לה הני רבנותא. שוב מצאתי לאחד מן האחרונים שכתב גס"פ דלמעשה יש להחמיר פסקא הראשונה, וכן בתשובת משקנות יעקב בסימן נה מה מקריע גס"פ לפסק מהר"א ודלא פמגן אברהם. ונדע דמה שכתבנו במשנה ברורה "מיהו אם התחיל לכתב וכו' ונאפלו תנאי לא מהני בזה", כן מוכח מאלה רבה ופרי"מגדים ושאר אחרונים, ובאמת שכן מוכח גס"פ מהפגן אברהם להעמיק בו. והחסי"אדם מקל בתנאי גם בזה ולא ידעתי מנא לה: * **צר בה**. עין במשנה ברורה במה שכתבנו: או שצר בה וכו' שהיה אז בדעתו למצר וכו', או דבפרי"מגדים משמע דבעינן צר בפרוש עלימנת למצר לעולם, השמטתי זה, דכל האחרונים לא הוקירו זה רק כתבו סתמא אדעמא למצר בה תמיד, וזה כלם בה"ר"א שהעמיתו למעלה פתוב בפרוש דתש"ב גס"פ מהני לזה. ועוד אפשר לומר דהפרי"מגדים גס"פ מודה לזה, ולא נקט האי לשנא אלא משום דרופצה לסיס שם דאם צר בפרוש עלימנת לפנותו מתר אפלו צר כמה וכמה פעמים, כל דלא תפר כ"ס לתפלין, עין שם, נקט בזה גס"פ בפרוש, ודחק: * **שרי למצר וכו'**. עין במשנה ברורה במה שכתבנו יש אומרים וכו', הוא מרש"י ברכות כג ע"ב ד"ה עם מעותיו וכו', עין שם. ועין בנמוקיי"וסף פסקן נגמרי הדין שכתב גס"פ דכל זה בשמול התפלין, אבל כל זמן שהתפלין עליהם אסור, והעמיתו גס"פ האליה רבה, והגר"ו העמית דשרי למצר ותי עם תפלין יחד, ועין על זה ברכות כג ע"ב, ולפלא שלא זכר כלל דעת רש"י בזה. ודע, ודנהר"ל דמה שכתב הנמוקיי"וסף אסור הנינו רק שאין בדרך הכבוד, וכמו שכתבנו בפנים, אבל לא אסור מש, דאי לא הכי יתריך

כשהולכין בדרך, אלא דנראה ללמד זכות דאוחזן אנשים מסתמא הוי מתנהג בפרוש, וכן בההוא שכתב רמ"א פאן דקלף המעבד לשם תפלין אסור לכתב עליו דבריהל, ואנו רואין בכל יום שהסופרים מורבים על הקלפים שלהם כהבות וגשין ושאר דבריהשות, אלא ודאי דמסתמא כשהסופרים מתקנים אותן תחלה דעתם להשתמש בהן הן לדבר קדשה הן לדבר רשות. ולפ"ו פשיטא דמתר לכתב גט על קלף שנעבד לשם ס"ת, וכ"מ בא"ע סימן קכד ס"ב ברמ"א, ט"ז עין ב"ח נע"ח. ומיהו אם התחיל לכתב על הקלף או על הגיר דבר קדשה, אסור לכתב אח"כ עליו דבריהל ולא מהני תנאי. וכל זה בקדשה כגון תפלין וס"ת, אבל למשמישי קדשה מהני תנאי להשתמש בהן אפלו בעודן בקדשתן כמ"ש בסימן קנ"ו ס"ח, אבל לתשמיש מנהג לא מהני כמ"ש ס"י קנא. ותשמיה מצוה כגון ציצית שופר לולב

משנה ברורה

נקרא מנהג בין קדשה למצוה³¹: (כג) **מלתא היא**. אף דבסעיף א לא קמא לן דמתר לשנות השל"ראש ולהורידו מקדשתו משעם דהזמנה לאו מלתא היא, אף דשם הוא גוף הקציצה, (כח) שאני התם דעל"כל פנים עושה בהם קדשה קצת, אבל הכא הלא רופצה לעשות בהם דבר חל, ולזה מהני הזמנה בגוף הקדשה. ועין במגן אברהם שהביא דעות החולקין על זה וסביא להו דאף בגוף הקדשה הזמנה אינה כלום; ואף על"פ"י לנענו מעשה יש להחמיר כסבא הראשונה וכמו שכתבנו בבאר הגולה, ועל"כל פנים מהני (כט) תנאי בזה. מיהו אם התחיל³² לכתב על הקלף סת"ם או שאר כתבי הקדש³³, אפלו על הגיר, אסור לכתב אחר כך עליו דבריהל לכלי עלמא, שזה עשה מעשה של גוף הקדשה³⁴, (ל) ונאפלו תנאי לא מהני בזה³⁵: (כד) **צר בה**. פרוש, (לא) לפי שעה; וגם בסתמא, אפלו אם עשה כן פעמים הרבה אף שכל פעם היה לפי שעה דרך צרא, לא נתקדש על"ידי זה; אבל אם צר בה בקביעות, או שצר בה אפלו פעם אחת אף שצר בה אדעמא דקביעותא, דהניו שהיה אז בדעתו (לב) למצר בה תמיד, אפלו לא אזמנה מעקרא גס"פ אסור, דהוי באזמנה וצר בה. ואם פרש עלימנת לפנותו³⁶, אפלו צר בה (לג) כמה פעמים וגם אזמנה מעקרא, מתר, כל שלא עשה כ"ס לשם תפלין, וכנ"ל בסעיף קטן יד: (כה) **ולא אזמנה**. מעולם לשם תפלין: (כו) **שרי**. יש אומרים דהניו דהסודר לא נתקדש על"ידי שצר בה פעם אחת בלי הזמנה, אבל כל זמן שהתפלין שם אין מדרך הכבוד (לד) להניח יחד שם גם מעות, אלא (לה) יקשרם בקשר בפני עצמו:

א (א) להשתין. המגן אברהם בסעיף קטן ט כתב, דמה שכתב המתבר להשתין, לרבותא נקט, דאפלו להשתין, אף על"פי שהוא חייו של אדם, אסור לקנסו, וכל"שכפן שלא לצורך³⁷: (ב) **בתפלין שבראשו**. הוא הדין (ב) כדבריו נמי אסור מהאי טעמא, והא דנקט בראשו, בא למעוטי אם אוחזן בידו: (ג) **בידו**. רופצה לומר (ג) בבגדו

הקמרא הרימא דהבריתא דלא יצר הנינו עם המעות ממש ובדלא אזמנה; ואפשר אדעמא לפנותו ולא הזמינו מתחלה, מתר לאחר שפנהו; משמע דכדור שהמת שם אסור להנות מתקרב, והתקרא מדקא אותם שם [בסנהדרין מתן] לתדרי ולכאורה צריך עיון על השלחן צריך בזה, דמדשהמט דעת הנמוקיי"וסף בזה משמע דסביא לה על"כל פנים דמדיא לא נאפס להשנות התפלין, אבל כל בעת שהתפלין שם, ושם סתם דאסור. ואפשר דאדקא דמלתא נקט שם השלחן צריך, אי נמי דמשום סיפא נקט שם, עין שם, ודחק, וצריך עיון: * **זווי**. עין בספר נהר"שולום שכתב דהוא הדין דמתר להשתמש בו תשמיש מנהג, ודוקא לאחר שנולו התפלין משם, והביא ראיה לדבר, עין שם:

שער הציזין

(כח) עין שם ופרי"מגדים: (כט) לחס'חמדות ומגן אברהם: (ל) אליה רבה ופרי"מגדים: (לא) מגן אברהם: (לב) מגן אברהם בסעיף קטן ה: (לג) אחרונים: (לד) נמוקיי"וסף פסקן נגמרי הדין: (לה) רש"י ברכות כג ע"ב ד"ה עם: (לו) מגן אברהם ושאר אחרונים המוכאים בבאר היטב ופרי"מגדים בסימן מר, דלא כאלה רבה: (ז) ט"ז והגר"א וש"א:

הלכות תפלין סימן מג

דליקא למחש לניצוצות, אכל משתינ מעמד (ד) פשיטא דאסור דלא עדיף מבית-הכפסא עראי. והוא הדין אם משתינ מ'שכב או דעפר (ה) תחוח דליקא ניצוצות, בבית-הכפסא עראי (ו) נמי שרי. ואין חלוק בין קבע לעראי לענין זה, אלא בבית-הכפסא קבוע מסתמא עושה צרכיו (א) מ'שכב ובית-הכפסא עראי מסתמא עושה מעמד האילן ואינו נפנה (ז) לגדולים (כ"י בשם נ"י ומגדל-עוז): (ז) *ובבית-הכפסא עראי מתר להשתין בהם כשהם בראשו, ואכל אם אוחזן בידו אסור להשתין בהם מעמד אפלו אם תופס אותם בכגדו, (ח) מפני שצריך לשפשף בידו ניצוצות שברגליו, אלא (ט) חולצן ברחוק (י) ארבע אמות ונותנם (י) לחברו. *ומדברי הרמב"ם נראה שאסור להשתין (יא) כשהם בראשו, בין בבית-הכפסא קבוע בין בבית-הכפסא עראי, ויש לחש (יב) לדבריו: ב *בית-הכפסא קבוע הינו שיש בו צואה והוא על-פני השדה (יג) בלא (יד) חפינה: ג (יד) *בית-הכפסא עראי (ו) הינו כגון להשתין מים שאין אדם חולף בשבילם לבית-הכפסא, והפעם הזאת נעשה המקום הזה (טו) בית הכפסא תחלה: ד (טז) אם הם בחיקו וחסרו חגורה (יז) או בכגדו בידו מתר, בין להשתין בין (ח) לפנות: ה *אם רוצה לקנס (יח) לבית-הכפסא קבוע לעשות צרכיו, חולצן ברחוק ארבע אמות: והגה ויש אומרים אפלו בלא (ט) צרכיו (כ"י בשם רב האי), (יט) וטוב להחמיר: וגוללן ברוצות שלחן

באר היטב

לכה"כ עראי ומש"ה הרבה להקשות ע"ש ולא דק, ועין ב"ח: (י) חפינה. אכל קשהוה בחפינה חולץ ומשתין לאלתר וא"צ להרחיק ד"א, מ"א ע"ש: (י) הינו. ר"ל הא דאמרינן לעיל דמתר להשתין בו בתפלין שבראשו הינו במקום שאין גילוח לפנות שם: (ב) לפנות. ז"ע דבס"א כתב אפלו תופס אותם בכגדו אסור. ור"ל דהכא מירי שקשורים בכגדו שאף אם ישפשף בידו לא יפלו התפלין, מ"א וע' ט"ז: (ב) צרכיו. והא דנקט חסור ונש"ע סעיף א אסור

מ'שנה ברורה

וביד (א) זמינו כנגד לבו, כמו שכתוב בסעיף ה: (ד) פשיטא דאסור. באוחזן בידו, שמה יקנס הניצוצות, והוא הדין כשהם בראשו דאסור, דחשיבן שמה ישב ועשה בהם צרכיו [פמ"ג]: (ה) תחוח. או במקום (ד) מדרון: (ו) נמי שרי, ואין חלוק וכו'. ומכל מקום (ס) יש חלוק קצת, דבכע דיש חשש שמה יעשה צרכיו, צריך שיהיה בכגדו ובידו, כמו שכתבתי בסעיף-קטן ג, ובעראי אפלו בידו לכד נמי מתר בזה, דליקא חשש ניצוצות: (ז) ובבית-הכפסא עראי וכו'. דלא גרידן בה שמה יפנה בהם, ורק שיוהר שלא יפיה בהם: (ח) מפני שצריך וכו'. וחישיבן (ו) שמה לשפשף הניצוצות שנופלין על רגליו ביד שאוחז בה התפלין: (ט) חולצן ברחוק וכו'. עין מגן-אברהם שכתב, דמה שכתב המחבר מתחלה "אסור להשתין בהם מעמד" מירי בין בעראי ובין בקבוע, וכמו שכתב בהג"ה, ומה שכתב "אלא חולצן ברחוק ד' אמות" מירי בקבוע, דאי בבית-הכפסא עראי, חולץ ומשתין לאלתר, וכן כתב הט"ז: (י) לחברו. דהוא בעצמו אסור לאחוז בהן אז (י) אף דמירי בקבוע ומבאר לקמן בסעיף ה דהאחו בכגדו ובידו, כיון דמירי כשמשתין מעמד וחישיבן משום ניצוצות: (יא) כשהם בראשו. (ב) והוא הדין בורו, דסביבא לה דגורין שמה יפיה בהם, אכל כשהם בכיסין ואוחז הפיס בידו מתר להשתין בהן לדברי הכל, שכשהם בכיסין אין אסור בהפסחה, כמו שיתבאר בסימן מד: (יב) לדבריו. ולעת הצורך, כגון שיתבטל על-ידי זה מתפלה בצביו, יכול לסמך אדעה ראשונה, אף שיוהר הרבה שלא יבוא לידי הפסחה, כן כתב הח"י אדם. ומכל מקום נוהגין לחלץ השל-ראש, וגם השל-יד (ט) נכון להסיר הרצועות מפי-היד שלא יבוא לשפשף הניצוצות בהם: (ב) בלא חפינה. רוצה לומר, אז צריך לחלצן ברחוק ד' אמות, אכל אם הוא בחפינה, הרי החפינה היא רשות לעצמו ובית-הכפסא שלמעלה רשות לעצמו ואין לו דין בית-הכפסא כלל, כמו שיתבאר בסימן פג, ומתר לקנס בתוכו בתפלין שעליו; ומכל מקום קדם שישתיין צריך לחלצן לדברי הכל כמו בשאר בית-הכפסא קבוע, כן מסיק הפג"ח אברהם. במה דברים אמורים, להשתין, אכל לעשות צרכיו, משמע מדברי הבית-יוסף דיש להחמיר לחלצן ברחוק ד' אמות ממקום שרוצה לעשות צרכיו, (י) אפלו נפנה במקום שאינו בית-הכפסא כלל אלא פתחו או על-פני השדה: ג (יד) בית-הכפסא עראי וכו'. פרוש, הא דאמרינן לעיל דמתר להשתין בו בתפלין שבראשו הינו במקום שאין בו צואה, וגם הוא מקום שאין גילוי לפנות שם, ולכך לא גרידן שמה יפנה בתפלין, (יא) ואפלו אם הוא מקום צנוע: (טו) בית-הכפסא תחלה. עין בפרי-מגדים דסביבא לה דהאי לשנא לאו דוקא, דאפלו מ'חד מכפה זמנים להשתין מכל מקום עראי יחשב: ד (טז) אם הם בחיקו וכו'. דתו ליקא למחש משום ניצוצות וגם משום שמה יפלו מ'פנו, ומתר בין בבית-הכפסא קבוע (יב) ובין בעראי: (יז) או בכגדו בידו. צריך עיון, דבסעיף א כתב "אפלו תופס אותם בכגדו אסור". ועין בט"ז ומגן-אברהם שנדחקו בזה מאד. ובבאר הג"ה כתב דסעיף זה שהוא מבעל התרומות הוא שיטה אחרת החולק על הא דסעיף א, וסביבא לה דבבגדו וידו תו לא חישיבן לשפשף הניצוצות, וכן הכריח בספר מאמר-מרדכי. ובקשורין בכגדו (יג) כללי עלמא מתר: ה (יח) לבית-הכפסא קבוע. (יד) נקט קבוע משום סיפא, לאשמועינן דאפלו בקבוע מכניס התפלין עמו משום שמינה, אכל אין-הכי-נמי דאפלו באינו קבוע כלל צריך לחלץ ברחוק ד' אמות ממקום שרוצה לפנות, וקדלעיל לפנות, וקדלעיל בסוף סעיף-קטן יג. וכן מה דנקט לעשות צרכיו, גס' כן משום רבותא דסיפא, אכל באמת הוא הדין להשתין צריך לחלץ ברחוק ד' אמות וקדלעיל בסעיף א: (יט) וטוב להחמיר. הפג"ח אברהם מסיק דמדויא אסור לקנס לבית-הכפסא בתפלין, דלא גרע ממ'חז"ק¹⁰ לקמן בסימן מה סעיף ב. ועין בפרי-מגדים ובמאמר-מרדכי שכתבו דמדברי הרא"ש לא משמע הכי¹¹, גם

(ג) מ'שכב. לכן כשהם בראשו אסור אפלו להשתין, גזרה שמה יעשה צרכיו: (ד) לגדולים. לכן כבה"כ עראי מתר דלא גרידן שמה יפנה בהם: (ה) ד"א. כ"כ חסור וקאי ארישא דהינו כבה"כ קבוע דאסור להשתין כשהם בראשו אלא חולצן ברחוק ד"א, וממילא שמעינן כבה"כ עראי דאסור כשהם בידו אין הפנה רק שיתנם לחברו, אכל מ"מ א"צ להסיר בידו ברחוק ד"א, ט"ו מ"א. ובתשובת משהיוסף ח"ב סימן ה הבין שמיש חסור אלא חולצן ברחוק ד"א קאי נמי

באר הגולה

* ובבית-הכפסא עראי מתר להשתין בהם כשהם בראשו. פשוט והוא הדין לענין תפלין (של) [שעל] ורועו, וכן אימא להדיא בספר התרומה, ודלא כהפ"ח מגדים. ונראה, שסידר הפריכות מעל פני-ידו שלא יבוא לשפשף בס: * בית-הכפסא קבוע הינו שיש בו וכו'. נראה לכאורה דאפלו אם עמה אין בו צואה כלל, כיון דהוא מקום שרגילין לפנות שם, גרידן שמה יעשה צרכיו. ולא נקט המחבר לשון זה רק להורות לנו דאם יש צואה במקום הזה, תו חישיבן שמה הוא יעשה צרכיו גס' כן במקום הזה, ואפלו אם עד עמה לא היה זה המקום מ'חד לפנות. וכן נראה מה דסיים המחבר בתפלין, להורות דאם הוא בחפינה כגון דלימא ומתר אם אוחז המקום אינו מ'חד לפנות עד עתה. ועין במגן-אברהם סעיף-קטן ו מה שכתב על המחבר, ולפי זה נראה הכל: * בית-הכפסא עראי וכו'. בית-הכפסא תחלה. עין במשנה ברורה בשם הפרי-מגדים, ואם הוא מקום המסורים מפני מירגלים הפצוי תמיד שם, לכאורה המקום הזה דין בית-הכפסא קבוע יש לו, דלא גרע מעביט של מירגלים המסורים דידנו כצואה

שער הציצין

(א) עלת-תמיד ואלהי רבה: (ז) נמכ"ם ובית-יוסף: (ח) פרי-מגדים: (י) בית-יוסף: (י) מפגן-אברהם ופרי-מגדים: (ב) מסתמא לשון הרמב"ם, וכן משמע בשלחן-ערך ש"ל הג"ח. אכן מצאתי בסוף הסימן בפרי-מגדים שמעדר להתר בשם האליה רבה: (ט) מישעות-יעקב: (י) הגר"ז: (יא) הגר"ז: (יב) מ"ז: (יג) מגן-אברהם: (יד) מאמר-מרדכי:

הַלְבוּת תְּפִילֵינּוּ סִימָן מַג

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ט]

דאי בבית-הכפא עָרַאי, חוֹלֵץ וּמִשְׁתִּין לְאַלְתֵּר.⁽³⁾

3) ומבואר בביה"ל (ד"ה ובבית הכסא) שהוא הדין לענין תפילין של יד, אלא שאין חיוב לחלצן לגמרי, ודי להסיר את הכריכות מעל כף ידו כדי שלא יבא לשפשף בהן.

[משנ"ב ס"ק יב]

ומִכָּל מְקוֹם נוֹהֲגִין לְחַלֵּץ הַשֵּׁלֶרֶאשׁ.⁽⁴⁾

4) מבואר בדבריו שבעיקר הדין מסכים עם השו"ע שבבית הכסא עראי מותר להשתין כשתפילין בראשו. ואף שכתב לקמן (סי' מה ס"ק ה) שאסור ללבוש תפילין בפני אדם ערום, ביאר השבילי דוד (ס"ג) שכאן מדובר שבגדיו מפסיקים בין התפילין לבין הערוה, ואינו נחשב כעומד ערום בפני התפילין. ובשו"ת צ"ח אליעזר (חי"ח סי' ד) כתב שחמור יותר לעמוד ערום בפני מצוה מאשר להשתין בפניה. ואף לדעת הרוח חיים (פאלאג'י, סי' ערה אות ג) והכף החיים (שם ס"ק מב) שכתבו שאסור להשתין בפני נרות שבת, מ"מ תפילין הרי מונחות עליו כל יום, וגם מצוי כמה פעמים ביום שצריך להשתין ויש סכנה אם ימנע מכך, ולפיכך לא נהגו להצריכו לחולצן. ועוד, שבנרות נראה שנהנה מאורן לצורך ההשתנה, וזהו בויון, מה שאין כן בתפילין שאינו נראה כמשתמש בהן.

[משנ"ב שם]

וְגַם הַשֵּׁלֶרֶד נִכְוֵן לְהַסִּיר הַקְּצוּעוֹת מִפְּהֵי הַיָּד שֶׁלֹּא יִבֹּא לְשַׁפֵּשֵׁף הַנִּיּוֹצוֹת בָּהֶם.⁽⁵⁾

5) ובאופן שצריך להשתין ויש אנשים הרואים אותו, כתב הערוך השלחן (סי'ד) שעליו להסיר אפילו את התפילין של יד מעליו, שאם לא כן יש בכך חילול ה', ויש לגעור בו.

[משנ"ב ס"ק יג]

אָבֵל אִם הוּא בְּחִפְיָהּ, הָרִי הַחֲפִיחָהּ הִיא רְשוּת לְעֻצְמוֹ וּבֵית־הַכֶּסֶא שֶׁלְמַעֲלֵה רְשוּת לְעֻצְמוֹ וְאֵין לוֹ דִּין בֵּית־הַכֶּסֶא כָּלָל, כְּמוֹ שֶׁתִּבְאָר בְּסִימָן פֶּגֶם.⁽⁶⁾

6) שם כתב (ס"ק יא), שאין מקום זה חשוב כבית הכסא כלל, בין אם יש לו מחיצות מלמעלה על הגומא, ובין אם לאו.

[משנ"ב ס"ק יד]

וְגַם הוּא מְקוֹם שְׂאֵין רְגִילֵין לְפָנוֹת שָׁמַיִם.⁽⁷⁾

7) ולענין מי שחלץ תפיליו קודם שנכנס לבית הכסא של זמנינו, האם צריך לברך כשחוזר ללבושן, דעת הגרי"ש אלישיב (אבני ישפה ח"א סי' ה) והגר"ח קניבסקי (מאיר עוז ח"ב עמ' תשפא) שאם בית הכסא זה מוכן גם לעשיית צרכיו, שייכת בו גזירת חז"ל [המבוארת בשו"ע סי'א] שמא יבוא יבוא להתפנות, ועל כן אסור להיכנס לשם עם תפילין, וכיון שבכניסתו הוא נדחה מקיום המצוה, צריך לחזור ולברך.

[משנ"ב ס"ק יז]

צְרִיף עֵינַי, דְּקָסְעִיף אֶתְּבֵי "אֶפְלוֹ תוֹפֵס אֹתָם בְּבִגְדוֹ אֲסוּר". וְעֵין בְּט"ז וּמְגִן־אֲבָרָהֶם שֶׁנֶּדְחָקוּ בָּהּ מְאֹד.⁽⁸⁾

8) הט"ז שם (ס"ק ד) תירץ, שמה שכתב השו"ע בבגדו בידו היינו לענין הפסק, כלומר שהתפילין בחיקו ומפסיק בין חיקו לערוה בחגורה, או שהתפילין תחת בגדו והוא אוזון בחוץ על בגדו שלא יפלו למטה, שאז לא חוששים שמא יקח ידו ממש לקנח הניצוצות. והמג"א שם (ס"ק ח) תירץ, שיש לומר שכאן מדובר שקשורות התפילין בבגדו, שאף אם ישפשף בידו לא יפלו, וכמו שהביא בשמו המשנ"ב להלן.

[משנ"ב ס"ק יט]

הַמְּגִן־אֲבָרָהֶם מְסִיק דְּמַדְיָנָא אֲסוּר לְקַנֵּס לְבֵית־הַכֶּסֶא בְּתַפְלִינֵי,⁽⁹⁾ דְּלֹא גִרַע מִקְרָתֵיךָ.⁽¹⁰⁾

9) ולענין הליכה עם תפילין במבואות המטונפות, כתב להלן (ס"ק ב) שכיוסוי מועיל לזה.

10) והוסיף המג"א שם (ס"ק ט), שאדרבה הלא בית הכסא חמור ממרחץ, שהרי קיימא לן שבית הכסא חדש אסור לקרוא בו קריאת שמע, וכפי שפסק השו"ע לקמן (סי' פג ס"ב), ואילו מרחץ חדש מותר לקרוא בו קריאת שמע, כמבואר בשו"ע לקמן (סי' מה ס"א).

[משנ"ב שם]

וְעֵין בְּפִרְי־מְגִדִים וּבְמֵאֲמֵר־מְרָדְכִי שֶׁכְּתוּבוֹ דְּמַדְבְּרֵי הָרֵאשִׁישׁ לֹא מִשְׁמַע הֵכִי.⁽¹¹⁾

11) ולעיל (ס"ק א) כתב בפשיטות כדברי המג"א, שאף שלא לצורך אסור.

הלכות תפלין סימן מג מד

עג באר הגולה

כ כרבי עקיבא שם
הרמב"ם שם והטור
ורבנו יונה ל שם
במקרא מ שם
ג רמב"ם שם פרק ד
ס ספר התרוקת
ה הטור ורבו ירמיה
ע ע"ש במקרא כה
פ תשובת הרשב"א

*ואוחזן (י) (כ) בימינו כובבגדו כנגד לבו, ל'ויזהר שלא תהא רצועה יוצאת מתחת ידו טפח, וכשיוצא מרחיק ארבע אמות ומניחן: ו ה'יה לבוש בתפלין והצדף לבית-הכנסא כליה או סמוך לתשכה, שאין שהות להניחם עוד אחר שיצא, לא יכנס בהם (כא) גולילין כבגדו *ונאפלו להשתין מים *בבית-הכנסא קבוע, אלא ביצד יעשה, חולצין *ומניחן בכלי (כב) אם היה בו טפח או בכלי שאינו כלין אף-על-פי שאין בו טפח, י'ואוחז הכלי (כג) בידו ונכנס: ז פ'במה דברים אמורים, בבית-הכנסא שבשדה, אבל בבית-הכנסא שבבית לא יכניסם (כד) כלל כיון שישכח להניחם במקום (יח) [וא] (כה) המשפתר: ח *אם שכח תפלין בראשו ועשה בהם צרכיו, מניח ידו עליהן (כו) עד שיגמר עמוד (יט) הראשון, ויוצא וחולצין וחוזר ונכנס: ט *מתר (כו) לרופא לקח עביט של מי-רגלים בידו ותפלין בראשו, ובעל-נפש יחמיר לעצמו:

מד אסור שנה בתפלין, ובו סעיף אחד:

א *כל זמן שהתפלין בראשו או בזרועו אסור לישן בהם *אפלו שנת (א) עראי, באלא אם הניח עליהם

א תפלין כג וספה
כו ב שם במקרא

שערי תשובה

[וא] המשפתר. עבה"ט. ובא"ר בשם תשב"ץ דתפלין וכתבים שיש בהם שמות צדק למן תיק בתוך תיק אם צריך לכנס לבה"כ, ונהגו לקנות פלים של עור, וביד סימן רפב קמיע מחפה בעור מתר ועיש בשם ש"ג בקמיעין שנושין לחינוקות מחפין וחקיק עליהם אותיות של שם צ"ע, ובא"ר כתב השעם לפי שהוא חקיקה ולא כתיבה, ונראה דאוחזן שפליבשין התנינוקות בקמיע שכתוב שמות בקלף צריך לזהר שיהיה כלי בתוך כלי, כיון שהתנינוקות נפנים בהם בעודם עליהם, ועין בסימן רפב:

עמ"א. ומשמע במקרא דכל הגי שריונתא אינו אלא בתפלין שלובשן כל היום וא"א להטריח אבל שאר ספרים אסור להכניסן אפלו בב"ה עראי אם הם בכיסן שרי אף להרמב"ם, חוזר מביא האדם לידי הדרוקן וסילון החוזר מביא האדם לידי ירקון: דעמוד החוזר מביא האדם לידי הדרוקן וסילון החוזר מביא האדם לידי ירקון:

באר הלכה

מדאוריתא, כמו שכתבו תלמידי רבנו יונה, ולא גרע ממים סרוחים או מי משרה וכו' המבאר בסימן פו דרינו כצואה ע"ש. ואפשר דלענין זה לא מחלקינן בזה ובכל גוני מתר להשתין בו בתפלין שעליו, ולא תושינן בו שפא יפנה בו כיון דאינו מניח רק להשתין. ואין לאסור משעם המירגלים גופא כיון דהוא מניח שם דינו כצואה, דזה אינו, דאס"פן הא מירגלים נגד העמוד גס"פן דינו כצואה, ואפלו הכי בבית-הכנסא עראי מתר להשתין בתפלין שבראשו, ואפלו בקבוע היה מתר אי לא דחוישין שפא יפנה בהם, ואס"פן אפשר דכזה לא תושינן שפא יפנה ומתר: * ואוחזן בימינו. עין במשנה ברורה מה שכתבנו בשם הרמ"ע להקל והרב"ז מחמיר. ובספר אור ורוע אשר זכינו מקרוב לאורו משמע בהרמ"ע, דכתב בסימן תקפו דמתר לעבור בבית-הכנסא לפי דרכו שלא לערוך נקביו בתפלין בראשו; ומשמע מלשונו שהוא מחלק בין אם הוא עובר או שהוא קובע עצמו להיות שם. ובהו יש ליטב קצת קשית הגגן אברהם בסעיף קטן ט מפורש דחולץ, כמו שכתב סימן מה סעיף ב, ואף-על-גב דלענין דברי-התורה לא מחלקינן בין מחלה או עומד בקבוצה כד ע"ב, לענין זה מחלקינן: * ואפלו להשתין מים. רוצה לומר, במישב או בעפר תחית דליקא משום ניצוצות, וכדלעיל בסעיף א: * בבית-הכנסא קבוע. והוא הדין לענין בית-הכנסא עראי ותפלין שבראשו [ביאור מהר"ם כעט על המרדכי]: * ומניחן בכלי אם היה בו טפח וכו'. עין במשנה ברורה. והפגן אברהם הביא עוד בשם רש"י, דאם הקלי היה טפח¹⁸ חשיב הקלי אהל להפסיק בינם לקרקע ומתר להניחם בביתו על-גבי קרקע¹⁹, ובכלי שאינו כלין אפלו פחות משפח: * אפלו שנת עראי. דלא כהרא"ש ור"י שמתירין שנת עראי. ובבאר הג"א בריש הסימן משמע שדעתו לפסק כמותם להקל, אף לדעתו לא מקרי שנת עראי כי אם כדי הילוך ק' אמה, ואף בזה דוקא אם הניח ראשו בין ברקבו,

באר היטב

לכנס להשתין וכו', לרבותא נקט להשתין אע"פ שהוא תיז של אדם אפ"ה אסור לכנס וכ"ש שלא לצורך, עמ"א: (י) בימינו. אבל לא בשמאלו מפני שצריך לקנות בה כמ"ש סימן ג, והכא ליכא ניצוצות כיון שמניח בב"ה קבוע מסתמא עושה צרכיו ממשב. כתב הרמ"ע סימן נט דמתר לכנס בתפלין למבואות המטנפות אפלו יש מקום מטנף להדיא, וטוב לכסותו בכובע, ואם רוצה לחלצן ולחזר ולהניחן ש"ד, עמ"א: (יא) המשפתר. משמע אפלו בכיס לא יכניסם, אבל להשתין בב"ה עראי אם הם בכיסן שרי אף להרמב"ם, וא"א להטריח אבל שאר ספרים אסור להכניסן אפלו בב"ה עראי אם הם בכיסן שרי אף להרמב"ם, חוזר מביא האדם לידי הדרוקן וסילון החוזר מביא האדם לידי ירקון:

משנה ברורה

מדברי רב האי לא משמע הכי, עין שם, ובספר האשכול בשם הגאון משמע כתרצו דהמגן אברהם ע"י"ש: (כ) בימינו. אבל לא בשמאלו, מפני שצריך לקנות בה¹², כמו שכתוב בסימן ג. והכא ליכא למחש לניצוצות שכיבא לשפשף ביד שאוחזו בה התפלין, דכיון שמניח בבית-הכנסא קבוע מסתמא עושה צרכיו ממשב. כתב הרמ"ע סימן נט, דמתר לכנס בתפלין למבואות המטנפות אפלו יש שם מקום מטנף להדיא, וטוב לכסותו בכובע¹³, ואם רוצה לחלצן ולחזר ולהניחן שפיר דמי. והמגן אברהם מצדד לומר, דקשידע שפגנס דרך מבואות המטנפות לא יניחם בביתו אלא בבית-הכנסת, או שניחם בביתו¹⁴ ויכנס במבואות המטנפות¹⁵. ונסתפק המחצית-השקל דאפשר דצריך לכסות גס"פן הרצועות וכל-שכן שלש כריכות שעל האצבע. ובתשובות רדב"ז חלק ד סימן לו משמע גס"פן שסובר דמדינא צריך לכסות התפלין במקומות המטנפות, וכל שאי אפשר לו לכסותם מוטב שניחם בבית-הכנסת¹⁶. ומשמע שם דהדלת והידי שברצועות אין צריך לכסות, שהם דרך קשינה לא דרך כתיבה¹⁷, עין שם: ו (כא) גולילין כבגדו. רוצה לומר, (טו) מה שהתר בסעיף הקודם לאוחזן בימינו כבגדו, דוקא כשיש לו שהות להניחם עוד אחר-כך, לא הטריחהו להניחם בכלי, מה שאין פן באין שהות: (כב) אם היה בו טפח. אבל כשאין בו טפח, בטל לגבי התפלין, כיון שהוא כלין ואסור להכניסם לבית-הכנסא: (כג) בידו ונכנס.

שלא ישלו אותם עוברי דרכים [גמרא ע"י"ש]: ז (כד) כלל. משמע (טו) דאפלו בפנים לא יכניסם. ועין במחצית-השקל שכתב, דאם הם בכיסן ונחנן בכיס התפור במלבושו, דאוחזן כיס אינו כלין והיו כלי תוף כלי ומתר: (כה) המשפתר. ושאר ספרים²⁰ וכתבים שיש בהן שמות²¹, (ז) אם הם בכיס שרי להכניסן. (יט) ויש אומרים דבעינן דוקא תיק בתוך תיק אם צריך לכנס לבית-הכנסא²², וכדלעיל לענין תפלין; וספר-תורה אסור בכל גוני. וכתב בשערי-תשובה, דאוחזן המלבישין התנינוקות בקמיע שכתוב שמות בקלף, צריך לזהר שיהיה כלי בתוך כלי, כיון שהתנינוקות נפנים בהם בעודם עליהם²³: ח (כו) עד שיגמר. דעמוד החוזר מביא האדם לידי ירקון: ט (כז) לרופא לקח וכו'. לבדק בו החולה, ואין צריך לחלץ או התפלין. ועבדא הוי ברופא. והוא הדין בכל אדם²⁴:

א (א) עראי. דגזרין (ב) שפא יבוא להפסיח בהם, ועל-ידי נפתח הסודר עליהן

שער הציצית

(טו) לבושי-שדך: (טז) מגן אברהם: (יז) מגן אברהם, ועין בפריימגדים דאפלו בבית-הכנסא שבבית, והג"ו מחמיר ורבד"ז משמע להקל: (יט) אליה נבה: (כ) מפריימגדים: